
Književna poročila

Kadar duh zapusti obliko, ki je bila vidni, oprijemljivi izraz njegovega življenja, ostane le še negibni kalup, mrtvo okostje, ki kvečjemu le še molče vpije o neizproslem razpadanju in razkrajanju, ki mu je zapisana gola snovnost. Ta memento pa je za človeka, ki le prerad pozablja na neizbežnost svojega večnega romanja in se rajši preda lenobni udobnosti počivanja, žvižgajoč bič, ki drami in trga iz omotičnosti čutnega životarenja. Človek se po večini trma^{sto} vztrajno, s češčenjem in proslavljanjem oklepa takih kalupov, malikov, ki so že zdavno morda zgolj gluho ogrodje in šele satirik, karikaturist ali humorist ga z osmešitvijo teh kultov zbude iz tope navajenosti, z osramotitvijo lesenih idolov ga napravijo dovtetnega za nadaljnjo pot k duhovnemu vseobvladanju vesoljstva. Sedanja doba, ta strahotna mešanica tragičnosti in komičnosti, po blaznelih groz in odurnih smešnosti nudi dramilcem človeštva prebogato izbero vsakovrstnih malikov.

Humorist in karikaturist Milčinski je v dveh knjižicah «veselomodrih črtic in kratkočasnih zgodbic» zgradil prepotrebno spačeno zrcalo, v katerem bo marsikdo lahko našel svoj pravi obraz. Po svoje je Milčinski zamahnil z bičem po svoji okolici. Njegova beseda je vedra, prožna, na videz celo prizanašujoča in dobrohotna, šele kasneje pa te zaskeli globoko zasekana rana in se ne umiriš prej, dokler nisi izpraševalcu vesti mirno in v vsem — pritrtil. Že prva črtica — «Naredba št. 5742.» — je sijajen vzgled take karikature, ki več in jasneje pove, kot še tako učeno in tehtno sestavljene obsodbe okostenelih uprav. Takoj naslednja «O otiščancu in vremenski brigi» se razraste v neizprosno bodljivo zajedljivost cankarske satire, ki je v «Muhah» ohranila še prav tako ostrino, dasi že ovito v blažilnost humorja. Naslednja skupina kramljanj vpliva pa mirneje. To so lične igračke, ki jih je pisatelj postavil pred deco in tu ustvaril majhen svet, a prav s tako važnostjo in resnostjo, kot je svet «velikih» in «zrelih», ter je baš s to vzporeditvijo dosegel svoj namen, osmešil je na povsem lokav način dejanje in nehanje malikovalcev. Prvi zvezek zaključuje «Smrtna kosa», jedrovit in zasoljen finale, v katerem pisatelj ponovno še ošvrka in ošiba brez izjeme vse: od raznolikih poedincev, predstaviteljev, preko številnih društev in družb, do najširših razmahnenj človeških združenj.

Moč karikature in humoreske leži baš v njeni kratkoči in prožnosti, zato vsaka razpletanost in razvlečenost škodi in slabi prvotno priostrenost. Ta napaka kazi «Vojno legendo» (v II. zv.) pa tudi «Popotno romantiko», ki je vendarle zanimiva zlitina lirične tišine in skrajno ironične rezkosti.

Prebridke resnice vpijejo iz nekaterih zgodb iz «jugoslovanskega» okolja. Lokavi pripovednik te zabava z agami in medvedi, dokler ne zavije pogovora na vžigalice, ob katerih čuješ mnogo prepotrebni opazk na naše javne razmere.

Milčinski hodi povsem svojo pot. Rekel bi, kakor da se ne briga sploh nič za stremljenja in težnje dobe, v kateri živi. Pa nas nenadoma preseneti s knjigami, kot sta baš pričujoči, ter v značilnejših črtah prikaže ves nered, v katerem živimo, bolj kot marsikdo, ki se je ponosito postavil za mogočnega obtoževalca družbe.

Milčinski se smeje, a za tem smehom ždi boleost, veje groza. Kadar bo kdo pisal o naših satirah in karikaturah, se bo moral resno ustaviti ob tem svojevrstnem pisatelju.

Miran Jarc.

Gjuro Arnold. *Izabrane pjesme.* 1923. Izdala «Matica Hrvatska» u Zagrebu. Str. 128.

Pričujoči zbornik pesmi je nekaka spominska izdaja, s katero je Matica Hrvatska proslavila petdesetletnico književnega delovanja znanega hrvatskega

Kronika

literata Arnolda, ki se je tudi proslavil kot pisatelj modroslovnih razprav, saj je približno trideset let predaval filozofijo in pedagogiko na zagrebškem vseučilišču. — «Izabrane pjesme» so seveda nastale v dobi, ki je za nas že pretekla, in očitujejo tudi vse znake in odtise onega časa in pokolenja. Zbirko moramo torej motriti bolj z literarnozgodovinskega vidika, da ji odkažemo primerno mesto, saj sodobnik po večini ne bo več v njej našel žara, ki ga izsevajo v nadčasnost zrastle umetnine. Prikupljivi pesnik poje o «Rodu in domu», proslavlja «domovinu», «Hrvatsku» in uporablja pri tem vse priznake narodne pesmi: lipo, jablano, zvezde itd. «V žaru večnih zvezd» zvene mehke žalnice v nastroju bolestrnega čuvstvovanja s primesjo lahnega «fin-de-siècle»-ovstva: Mignon (!), Après nous le déluge!, «Jaz sam gusle svoje nosó svud po sv'jetu...» «Na krilih hrepenenja» plovejo sanje skozi «hladna jutra» in «meglo» pod «notturmo» spominov, v vsepokojsnosti vdanega pomirjenja.

Četrtri del knjige obsega balade in romance, ki so jim motivi vzeti iz biblije, hrvatske prošlosti in sedanosti, ki jo vase zamišljen lirik gleda skozi kopreno svetožalja. Oblikovno spominjajo vse te pesmi na Gregorčiča, Jenka, Medveda in Aškerca.

Knjiga je pregledno urejena in povsem zadošča za spoznavo Arnoldove pesniške tvornosti.

Miran Jarc.

KRONIKA

K petdesetletnici češkega slikarja Maksa Švabinskega. 17. oktobra l. 1923. je praznoval v Pragi petdesetletnico svojega rojstva Maks Švabinský, eden najmočnejših živečih čeških upodabljaljajočih umetnikov. Rojen na Moravi v Kroměřížu, je absolviral tamkajšnjo realko in prišel kot osemnajstleten mladenič v Prago na akademijo. Svoja dela je razstavil prvič l. 1896. z J. Preislerjem in mahoma vzbudil pozornost češke javnosti. Od takrat je vse, kar ljubi in umeva umetniško delo, z interesom sledilo razvoju tega krepkega talenta, dočim je on zorel in rasel v bogatem udejstvovanju s čopičem in grafičnim delom v resno umetniško potenco, ki ji zgodovina češke umetnosti hvaležno prisoja mesto med prvimi. Društvo «Manes» je proslavilo pomembni jubilej svojega velikega člana s prireditvijo kolektivne razstave njegovih del v praškem Obecnem domu. Ogromen obisk, ki ga je bila ta razstava deležna, je bil mojstru gotovo najdražje zadoščenje za trdo, k najvišjim ciljem usmerjeno umetniško delo.

Razvojna pot mojstra Švabinskega izpričuje močno, brez kompromisov za svojim izrazom stremečo umetniško osebnost; boj duha za ustalitev v resničnosti in v absolutnosti videza okrog sebe. Dela prvih let nosijo še pečat prefinjenega krhkega vzhičenja, ki je razgrela še nerazvito, bolj vplivom kakor življenju poslušno duševnost. Motivi so tako rekoč iz druge roke, izvirajoči iz literarnih meditacij, ki jim lastno doživetje še ni dalo soka in tal. Linija je rahla, prenežna, barve kakor zastrte, bolj kolorit kakor izraz živega utripa. V nejasnih ozračjih tipajoča mlada energija, bolna od teže komaj predramljenih stremeljenj, ki jih je razpalila vroča, zaradi svoje intenzivnosti plaha senzitivnost. Toda s prvim korakom v življenje so premagani vplivi in vsa brezciljnost. Dozorevajoč v moža, se je mojster ojačil za neposredni stik z vsem okrog sebe; svet postaja